

JOSEP LLADONOSA I LA HISTÒRIA MODERNA DE LA REGIÓ DE LLEIDA

Enric Vicedo Rius
Departament d'Història
UdL

La publicació el 1975 de la *Història de Lleida* és el moment en què Josep Lladonosa posa a l'abast dels ciutadans i dels estudiosos els resultats de la seva recerca de més de trenta anys. La bibliografia publicada després d'aquest any té un to molt menor en relació a l'anterior. És per això, i per simplificar l'exposició, que centrarem bona part de la nostra anàlisi de Josep Lladonosa com a modernista en base a aquella obra magna. A més, tot i que el públic principal al qual anava destinat el treball era la ciutadania, l'historiador incorporà tot un aparell crític que va fer que no fos un obra de divulgació en les que les notes crítiques s'eviten per facilitar la lectura del públic. En la mesura que ajuden a entendre trets fonamentals de la història moderna de Lleida, farem referència a treballs de caràcter interpretatiu o bé local, que han destacat en la historiografia de l'autor.

Habitualment es parla d'un Josep Lladonosa medievalista i no sense raó, ja que els seus primers estudis foren d'aquesta etapa¹, amb un impacte molt significatiu en la historiografia catalana del moment². Aquesta i molta altra recerca es recull en el volum primer de l'esmentada història. No hi ha llibres en la seva bibliografia sobre història moderna de Lleida, excepció feta d'un petit llibre sobre el baró de Maials³ i d'alguns de divulgació publicats a l'editorial Dilagro de Lleida o a la col·lecció "Episodis de la

¹ *La antigua parroquia de San Martín de Lérida*, Lleida, Artes Gráficas Ilerda, 1944; *El sitio de Lérida en tiempos de Juan II de Aragón*, Lleida, Artes Gráficas Ilerda, 1945; *Manuel de Montsuar: 1410-1491: la historia de un gran carácter al servicio de las instituciones leridanas*, Lleida, IEI, 1950; *L'Estudi General de Lleida del 1430 al 1524*, Barcelona, Institut d'Estudis Catalans, 1970.

² Lladonosa rebé el premi Pròsper Bofarull de l'Institut d'Estudis Catalans el 1953, treball que es publicà amb força retard, *L'Estudi General de Lleida del 1430 al 1524*, Barcelona, Institut d'Estudis Catalans, 1970. El 1957 intervingué a Sardenya amb "Tendència de Lleida cap al mar", publicat a *VI Congreso de historia de la corona de Aragón*, pp. 305-318, Madrid, Ministerio de Asuntos Exteriores, 1959.

³ *El Barón de Mayals y la ciudad de Lérida, 1754-1765*, Lleida, Tipografía Selecta, 1971.

història” de l’editor Rafael Dalmau de Barcelona⁴. Els llibres publicats en aquesta darrera editorial tindran un ressò gran entre els ciutadans dels Països Catalans que veien en la col·lecció “Episodis de la història” una porta oberta al coneixement de la història de Catalunya. Fou un dels mitjans que permeteren que Lladonosa fos conegut més enllà dels cercles historiogràfics.

Si analitzem el segon volum de l’obra, trobem més de siscentes-cinquanta pàgines dedicades a l’etapa que comença amb la nova monarquia dels reis catòlics i finalitza amb l’etapa borbònica anterior a la invasió napoleònica. Vist el contingut dels capítols dedicats a l’etapa moderna, resulta cada cop més difícil no situar la seva aportació al coneixement de l’edat moderna en un nivell força semblant a la que fa pels temps medievals. La diferència consisteix en què Josep Lladonosa fa una recerca específica per tal d’escriure la història de Lleida de finals del segle XV i els segles XVI, XVII i XVIII, que no és publicada prèviament en forma de llibres parcials monogràfics.

La nostra aproximació a la recerca de l’edat moderna feta per Josep Lladonosa tindrà tres eixos principals: els continguts, la metodologia i, finalment, la interpretació que en fa de la història de Lleida. Digue’m, d’entrada, que som davant d’una història de Lleida i la seva regió, no d’una història de la ciutat de Lleida. Sens dubte que aquesta hi juga un paper, però els processos històrics estudiats afecten un territori més ampli, que inclou els pobles de la seva contribució i altres pobles i termes propers. Per tant, la regió de Lleida a la qual es refereix Josep Lladonosa no és la que s’estableix com a regió VIII en la Divisió Territorial de Catalunya de 1936. De tota manera, sempre destaca les relacions amb la muntanya, les comarques veïnes de la Franja de Ponent i de les comarques tarragonines.

De fet, és quan es refereix al corregiment de Lleida dins el capítol dedicat al sorgiment de la Nova Planta que amplia l’àmbit territorial considerat. Per exemple, en la lectura que fa del “Discurso” de Zamora, Josep Lladonosa amplia l’espai estudiat i troba nous elements però també la confirmació de les seves recerques en arxius locals. Troba a faltar referències a les Valls de Barravés i de Boí, i a les Garrigues. Però no serà fins

⁴ Com a exemple, *Lleida durant la guerra dels Segadors*, Barcelona, Rafael Dalmau, 1971; *El bandolerisme a la Catalunya occidental, 1473-1616*, Barcelona, Rafael Dalmau, 1972. Pel que fa a la divulgació de la història moderna a Lleida, va escriure *Lérida moderna. Epoca de los Austrias*, Lleida, Dilagro, 1977; *Lérida moderna. Epoca de los Borbones*, Lleida, Dilagro, 1980; llibres que s’afegien als dos volums que sobre l’edat mitjana va publicar en aquesta mateixa col·lecció.

l'estudi de l'època contemporània, i més concretament en una altra obra sobre la diputació de Lleida⁵, que la perspectiva territorial s'amplia. Com es veu, l'historiador va ampliant l'espai d'estudi segons la incidència de Lleida en aquest territori. Això sí, com ja hem dit, sempre destacant les interaccions entre Lleida i el seu àmbit territorial i els altres territoris catalans.

Els continguts

Josep Lladonosa ha organitzat el seu estudi sobre l'edat moderna en diversos capítols que segueixen, d'entrada, un ordenament cronològic. Als dos capítols dedicats a l'etapa dels Reis Catòlics –XIII i XIV-, segueix un capítol dedicat a la transició cap a l'imperi de Carles I –el capítol XV-. Els dos següents es dediquen a l'època de Carles I –XVI i XVII- i també dos a Felip II –XVIII-XIX-. Quatre capítols dedicarà al segle XVII, els dos primers a l'etapa anterior a la Guerra dels Segadors –XX i XXI- i el tercer a aquest conflicte –XXII-. El capítol XXIV tractarà del redreçament de finals del segle XVII i començament del XVIII, per finalitzar analitzant la caiguda de la ciutat foral i la Lleida de la Nova Planta –capítols XXIV i XXV, respectivament, i l'estudi del règim sorgit de la Nova Planta, capítol I de la darrera part de l'obra titulada “Lleida, cap de corregiment i de província”.

Som davant d'una divisió de l'obra força equilibrada, on no hi ha rastre de precipitació per finalitzar una o altra època. En definitiva, sembla força evident que Lladonosa va voler fer –en funció de les seves possibilitats- un estudi de l'època moderna amb tanta solidesa com el que feu de l'etapa medieval.

Més difícil resulta de trobar una lògica explícita en la configuració interna del contingut de cadascun d'aquests capítols. No trobem dibuixat l'esquema senzill que tracta, primer, de les transformacions demogràfiques, i ,després, dels canvis socials, econòmics, polítics i culturals per a cada etapa històrica esmentada. Per exemple, si analitzem l'etapa dels Reis Catòlics trobem dos capítols titulats “XIII. Amb el regnat de Ferran, el Catòlic, s'inicia l'edat moderna a Lleida” i “XIV. La vida ciutadana fins a la reforma municipal de 1499”. En el tombant dels regnats del catòlic i de Carles I, l'autor ens parla “Del municipi burgès a l'aristocràtic”. Tot i que els subapartats en què es divideixen els capítols poden semblar, de vegades, poc relacionats, però la seva lectura ens mostra que Lladonosa presenta un discurs coherent i ben travat.

⁵ *Historia de la Diputación provincial de Lérida*, Lleida, Diputación provincial de Lérida, 1974.

La primera meitat del segle XVI és estudiada en els capítols XVI i XVII, en els quals es tracta l'”Església i societat en aparèixer el plateresc”. Sense dubte el seu interès per la història de l'art el posa al servei d'una periodificació històrica més general. “L'aprofundiment de la mentalitat absolutista”, tot i tracta de l'impacte de la política de Carles I a Lleida, és un títol que no s'acaba d'ajustar al contingut del capítol, on la història econòmica hi té un paper important. Vegeu, si no, els temes tractats: el problema amb els regants del Segrià, els cultius, la ramaderia, fires, mercats, obradors i moneda.

La segona meitat del segle XVI es divideix en dos capítols que porten títols de vegades ben curiosos. El capítol XVIII “El pactisme d'encuny medieval articulat pels virreis felipistes” parla més de pagesia, indústria, mercaders i taula de canvis que de la temàtica que l'intitula. El capítol XIX, “Universitaris, miserables i bandolers en la Lleida del Barroc”, presenta una Lleida que avui en dia la definiríem com del quart món. Apestats, malalts, delinqüents i bandolers protagonitzen l'estudi quan encara no som plenament dins el segle XVII. L'humanisme, l'impremta a la universitat i les reformes de l'Estudi General mostren, tal vegada, l'altra cara del món de la cultura.

El segle XVII es divideix en quatre parts: dos capítols dedicats a “Les terres de Lleida abans de 1640”, un capítol dedicat a la Guerra dels Segadors i, finalment, un dedicat al “Neoforalisme lleidatà” amb tota la seva recuperació. El segle XVIII s'estudiarà en dos capítols: el XXIV dedicat a la “Caiguda de la Ciutat foral” i, finalment, “El règim sorgit del decret de Nova Planta”, que, com ja hem dit, constitueix el primer d'una nova secció de l'obra dedicada a “Lleida, cap de corregiment i de província”. Josep Lladonosa dibuixa amb claredat meridiana que la història de Lleida i la seva regió després del 1707 no és quelcom transitori, sinó que marca una nova realitat en la qual les terres de Lleida restaran subordinades a poders superiors centralitzats.

Comprenem la dificultat en titular capítols que incorporen una gran diversitat de temàtiques. De tota manera, per a tots els períodes estudiats, Josep Lladonosa no s'oblida mai de referir-se a les realitzacions o dificultats de l'economia, una economia agrària que té en els recs un mitjà de progrés envoltat, sovint, de conflictes amb els senyors del Segrià; de les relacions de Lleida amb els pobles i termes de la seva contribució; de l'activitat dels menestrals i els comerciants; dels grups socials lleidatans, ja siguin les elits o les classes populars; de les institucions com la Paeria o la Nova Planta i de les realitzacions artístiques i culturals.

La metodologia

Si ens apropem a la metodologia historiogràfica de Josep Lladonosa observarem un canvi significatiu després de la seva participació el 1957 en el Congrés d'Història de la Corona d'Aragó. En uns moments en què Lladonosa era ja conegut a nivell català – com a resultat de la concessió del Premi Prosper Bofarull de l'Institut d'Estudis Catalans el 1953–, Martínez Ferrando, director de l'Arxiu de la Corona d'Aragó, l'invità a Sardenya. Allí conegué a Jaume Vicens Vives, qui, de fet, el féu evolucionar cap a plantejaments d'història econòmico-social.

*Vaig anar invitat al Congrés d'Història de la Corona d'Aragó, que de fet era de tot el Mediterrani, a Càller (Sardenya) on hi va tenir ja un paper preponderant Jaume Vicens Vives. I tant...! Li va agradar molt 'La ciutat de Lleida...' En canvi, em va criticar el 'Manuel de Montsuar', perquè, deia, seguia massa els romàntics. Potser tenia raó perquè, de fet, la nostra formació historicista la teníem romàntica. Llavors em vaig adaptar als seguidors de la historiografia moderna. [Varela, J. (1988), *Converses a Lleida*, 1, p. 20, Virgili & Pagès, Lleida]*

Tot i que de vegades els títols dels capítols de la *Història de Lleida* no ho evidencien clarament, Lladonosa desenvolupà una visió històrica de caràcter integrador en la línia proposada per Jaume Vicens Vives o Pierre Vilar. Això sí sense emprar les eines estadístiques que l'Escola dels *Annales* havia desenvolupat –Ernest Labrousse en particular– per tal d'analitzar les sèries bàsiques demogràfiques, de preus, rendes senyorial i salaris. El nostre autor s'aproparà a les realitats socials i econòmiques des d'una perspectiva més convencional. Tot i que no en fa un ús més exhaustiu, les poques pàgines dedicades a l'economia de postguerra segons el cadastre de 1716 semblen revelar que s'han realitzat diversos càlculs sobre cultius, partides més cultivades, etc. Tradicional en les formes, modern en les interpretacions. Vegem-ne un exemple;

Les germanies eren un moviment popular contra els abusos dels nobles aburgatsats que s'havien apoderat de l'administració municipal. Un fenomen similar ocorria a Lleida, per l'estat d'ànim que anava prenent força mentre es barallaven els caps oligàrquics de la urbs. Per això aquests, en adonar-se del perill que suposava la unió dels menestrals, deixaren els odís de clan i es posaren al costat dels prohoms més assenyats que aleshores regien la Paeria. Cada dia era major la gent d'ofici enrolada sota el comandament d'un tal Mabal o Atabal, el qual predicava idees similars a les dels agermanats de València. I els estudiants emmascarats, no farien més aviat partit amb aquests? No oblidem la gran aflüència de valencians a l'Estudi. També esdevé interessant com sovint repercutien a Lleida els problemes de la capital del Túria [Història de Lleida, 2: p. 129].

En la seva anàlisi historiogràfica hi juga un paper essencial l'aspecte institucional. I no ens ha d'estranyar, ja que Lleida i les seves terres foren lloc d'experiència de noves fórmules d'organització municipal: des de les institucions medievals –consolat, paeria- fins les formes modernes que tenen primer en l'insaculació una forma peculiar d'accés al poder municipal i que, posteriorment, amb la Nova Planta s'arriba a un municipi controlat per l'administració borbònica, amb l'impacte que això ha de tenir en una societat que gaudia des de temps medievals d'unes lleis que definien la seva municipalitat.

Josep Lladonosa analitza per al començament de l'edat moderna la institució de la Paeria a Lleida, que amillarava les seves terres i s'havia de desprendre de la Cogullada i l'Albarés per fer front a les necessitats econòmiques; la de Borges, que lluitava a l'hora per no dependre tant de Lleida però també de no caure sota la influència dels Cardona; les de Balaguer i Agramunt, que sota jurisdicció senyorial només podien fer un paper de policia en diverses qüestions de la vida quotidiana econòmica. Les paeries de Tàrraga i Cervera tingueren una evolució diferent. Mentre la darrera tingué prerrogatives semblants a la Lleida, la primera estigué sota senyoria de les reines de la corona catalano-aragonesa.

Lladonosa ha estudiat amb tot detall els processos històrics moderns que implicaven Lleida i els pobles de la seva contribució, i també ha analitzat la fi d'aquest sistema amb la Nova Planta. Les Borges Blanques, Bell-lloc i Alcoletge, que no estan despoblats, tindran un ajuntament propi. L'ajuntament de Lleida mantindrà la capacitat de nomenar batlle als termes despoblats, entre els quals hi ha Rufeia i Torres de Sanui – antics pobles del terme de Lleida- i Almacelles.

Com es veu la història institucional és cultivada per Josep Lladonosa per entendre el funcionament municipal, però també analitza la seva relació amb Barcelona, i els avatars del Estudi General de Lleida i d'altres institucions, com les de beneficència.

La construcció de l'espai humanitzat fou un altre dels interessos que Lladonosa desenvolupà. Les societats humanes s'organitzen i es desenvolupen en espais concrets, que interaccionen amb altres i tots ells són en procés continu –i sempre inacabat- de canvi, de transformació. La deconstrucció i la reconstrucció dels espais històrics són ben presents en l'obra comentada. La crisi del segle XVII desestructura una societat i una economia –tal vegada en menor grau el sistema polític municipal i llur impacte en l'àrea de pobles de la contribució- que caldrà refer al darrer terç del segle XVII, amb

l'entrebanc que suposa superar, ben aviat, la crisi de la guerra de Successió, amb un nou règim polític que aplica la repressió econòmica, social, política i cultural.

L'estudi de l'impacte de la crisi del segle XVII resta molt manifest en algun altre treball de caràcter local o bé de síntesi. L'estudi del despoblament d'Almacelles, un dels pobles de la contribució de Lleida, és exemplar⁶ i no es limita a aquesta població sinó a tot el territori del Segrià occidental i fins i tot a la Franja. El despoblament de l'àrea d'Almacelles tindrà, segons Lladonosa, les seves arrels al segle XV. El bandolerisme i la crisi bèl·lica del XVII accentuaran la davallada.

A les "Crisis històriques", Lladonosa fa un balanç força dramàtic dels trets setges que Lleida patí durant la Guerra dels Segadors:

Conseqüències d'aquests setges fou l'enderrocament de quasi tot el barri de la Suda, l'aïllament de la Seu amb la resta de la ciutat, i la conversió de l'antiga força medieval en una ciutadella moderna d'arquitectura militar francesa. Definitivament desaparegueren els monestirs extramurs, la Pobra de Cappont, situada a l'altra banda del Segre, amb el seu centenar d'albergs, i els pobles veïns de Gimennells, Montagut, Sucs, Almacelles, Gebut, Vinfaro, Albarés, Vilanova de l'Horta, el Palauet, Rufeia, les Torres de Sanui, Raïmat, Carretelà, la Cugullada, Carregó, Grealó, Malpartit, Margalef, Matxerri, Melons, Almenarilla, Vinatesa i Remolins⁷.

En el marc de la recuperació econòmica durant l'etapa neoforal, Josep Lladonosa escriu,

El fenomen més important d'aquestes anys, per conèixer el desenvolupament agrícola de Lleida, és el conreu intensiu de la morera, a tota llargària d'ambdós marges del riu Segre, des de Balaguer a Mequinença. (...) Les dades que posseïm assenyalen una seguida ininterrompuda de plantades des de Rufeia a Remolins (Alcarràs) [Història de Lleida, 2: p. 516].

Aquesta expansió afectà, també, les plantacions de vinya i oliveres, i de cànem. Som davant d'una etapa de prosperitat només interrompuda per la guerra de Successió.

Josep Lladonosa elaborà no ja una història local moderna, integrada en el context històric més general, sinó que la seva *Història de Lleida*, que analitzem, presentava una aportació significativa a la història regional: Lleida i la seva regió dins el conjunt de Catalunya. En el cas de Josep Lladonosa, a més dels treballs sobre Lleida,

⁶ "Almacelles, una vila amb dos mil anys d'història", a A.A.V.V., *Almacelles, visió d'un poble*, p. 55-154, Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat-Penya Barcelonista Lo Vilot, 1970.

⁷ Lladonosa Pujol, J. (1967), "Les crisis històriques", dins A.A.V.V., *Lleida, problema i realitat*, pp. 13-60, Barcelona, Edicions 62. La cita és de la pàgina 34.

realitzà moltes històries locals on l'edat moderna hi era molt present. Quan encara avui en dia hi ha qui discuteix el valor de la història local, tildant-la de localista, l'obra de Josep Lladonosa –juntament amb altres historiadors capdavanters- aportà al seu moment una metodologia de treball que lligava els processos d'una determinada comunitat local amb els del seu entorn més immediat i amb els generals catalans i espanyols.

Reivindicar ara la modernitat del plantejament de Josep Lladonosa no és superflu. La història econòmica regional ha estat en els darrers decennis i és en l'actualitat una perspectiva molt adient d'anàlisi historiogràfic⁸. La modernitat de l'anàlisi de Josep Lladonosa en estudiar la regió de Lleida és que la ubica en un context més ample, amb relacions cap a Barcelona i cap a Tortosa, cap a València i cap a Mallorca. La regió no és un límit, és un espai humanitat a analitzar.

La sobirania de Lleida durant aquest període serà manifestada en tot moment. Més avant ens ocuparem d'un procés de bandera contra la priora d'Alguaire, sempre reàcia a reconèixer tal dret. Quant a Almenar, coneixem diversos actes a partir del 26 d'agost de 1541, pels quals els paers de la ciutat manaren de llevar l'aigua de dita sèquia, tot fent, visures, reconeixement, i quantes obres fossin necessàries, sense contradicció ni intervenció de cap paer ni prohoms de la vila d'Almenar. (...) El 2 de juny de 1542 el Consell General havia redactat unes instruccions per als representants de Lleida a les Corts celebrades darrerament a Montsó sobre el manteniment de la coneguda sentència de Ferrer de Lillet, feta de feia més de dos-cents anys, que de cap manera no volien que perdés vigència, sobretot en la reglamentació d'ulls, estelladors i boqueres per a la distribució de l'aigua, car així s'assegurava el seu decurs, fins a les hortes de Lleida. [Història de Lleida, 2: p. 209].

Així mateix, l'art i la cultura tenen una presència important en la seva obra, fins i tot les manifestacions més populars com el teatre. L'humanisme i l'Estudi General de Lleida fins la supressió filipista són dos aspectes que Josep Lladonosa integra en la seva anàlisi i mostren que la cultura a Lleida desenvolupa un paper significatiu.

Finalment, diguem que Josep Lladonosa ha estat un dels primers que ha pogut analitzar amb total llibertat –i sovint per primera vegada- un ampli conjunt de fonts, entre les quals destaquen les de l'Arxiu de la Paeria de Lleida i les de l'Arxiu Capitular de Lleida.

⁸ Només dos exemples que no tenen que veure amb una realitat agrària. Tant pel que fa a la protoindústria –pensem en Franklin Mendels- o a la industrialització europea i dels Estats Units –i recordem entre altres a Pollard o a Douglass C. North, respectivament- la perspectiva regional ha estat reivindicada i ha demostrat la seva utilitat analítica per a fer història comparada.

Una visió de la història de Lleida i la seva regió

En altres ocasions⁹ hem tingut la possibilitat de caracteritzar la visió que Lladonosa ha desenvolupat sobre la història de Lleida i el seu àmbit territorial. No volem ara ésser merament repetitius, sinó mostrar, amb exemples significatius, aquests trets per a l'edat moderna.

a) La ciutat de Lleida ha tingut un paper clau en la història de la seva regió, com a centre on interaccionen i s'integren diversos nivells de la realitat. Així mateix, la seva posició geogràfica i el paper històric de la ciutat de Lleida han permès l'establiment de fortes relacions amb el litoral, els Pirineus, altres països catalans i la Franja de Ponent. Alguns exemples. El bandolerisme com a realitat que afecta el pla i la muntanya; els blats aragonesos que arriben a Lleida; les relacions de Lleida amb València, i també la incidència a Lleida de les Germanies. El seu afany divulgador feu que publicés treballs com "Les Germanies a Lleida" a *Serra d'Or* o *El bandolerisme a la Catalunya occidental, 1473-1616* a l'editorial Rafael Dalmau. Serien inacabables els exemples que matisen i donen llum a problemes històrics clau. Un altre exemple: Josep Lladonosa explica que l'expulsió dels moriscos a començament del segle XVII fou parcial a les terres de Lleida. Dels deu mil moriscos que hi havia des de Lleida fins l'Ebre, només se n'expulsaren quatre mil. Tots els de Lleida, però se'n mantingueren molts al Baix Segre, ja que eren imprescindibles per al cultiu de les terres. Els Montcada, el capítol de Lleida i el virrei de Catalunya –també bisbe de Tortosa- aconseguiren que l'expulsió no fos total. Els gascons seran els qui substituïran els moriscos expulsats també dels obradors de Lleida.

b) La diversitat i la riquesa institucional de la regió de Lleida han significat, sovint, conflictes o acords entre els sectors que controlen o es beneficien en graus diferents d'aquella. Alguns exemples ens mostren aquesta realitat: l'establiment o recuperació de capitulacions i ordenances sobre recs, sobre l'horta de Lleida; les relacions de la Paeria amb els pobles de la seva contribució; els conflictes amb alguns senyors del Segrià; la recuperació dels furs un cop finalitzada la guerra dels Segadors o la seva pèrdua amb la presa de Lleida per les tropes de Felip V, justament ara fa 300

⁹ Vicedo Rius, E. (1992), "Josep Lladonosa, historiador de la Catalunya de Ponent. Èpoques moderna i contemporània", dins *Miscel·lània d'Homenatge a Josep Lladonosa*, pp. 43-50, Lleida, Institut d'Estudis Ilerdencs; Barrull, J. i E. Vicedo (2007), *Josep Lladonosa. Mestre, historiador i ciutadà (1907-2007)*.

anys; o la creació de la Junta de Sequiatge per organitzar els recs ara fa un quart de mil·lenni.

c) La història de les terres de Lleida només es pot entendre si s'estudia en relació a la seva participació en els processos de canvi i en els conflictes que es desenvolupen al conjunt del territori català. La integració de les terres de Lleida a Catalunya serà una de les tesis recurrents de la seva obra històrica per a totes les èpoques. Lladonosa elaborà una molt bona síntesi que permet veure el caràcter actiu de Lleida i els lleidatans en relació a tots els afers que tenien a veure amb el futur de Catalunya¹⁰. Lleida i la seva regió tingueren sorts paral·leles a altres indrets catalans en ocasió de la resolució d'alguns conflictes. Per exemple, primerenca fou la gran repressió feta a partir de 1707, un cop fou presa la ciutat per l'exèrcit francès. Lladonosa explica, recollint el testimoni d'un viatger anònim francès, que el tinent del rei francès feia penjar totes el que es trobaven amb una arma, sense cap tipus de compassió ni a petició de l'església. Encara el 1756 se'l recordava com el "senyor aforçar".

d) El caràcter fronterer donà a la ciutat de Lleida una importància estratègica en els conflictes exteriors de Catalunya, la qual cosa contribuí a tota una sèrie de crisis històriques¹¹. Aquestes són abastament estudiades pel que fa a l'edat moderna, fins al punt d'haver dibuixat un panorama força explícit.

L'acta del Consell de la Paeria del 3 de novembre de 1665 és força eloqüent. S'acorda de fer una crida amb motiu de les exèquies per la mort de Felip IV, i que aquesta s'estengués a les Borges Blanques. Els veïns de la vila havien d'acudir amb brandons o atxes, com de costum. I l'ordre afegeix: «que als demás lochs de la contribució no s'escrigue per estar despoblats». El preu amb sang dels pobles de Lleida havia estat considerable. Es quedaren sense habitants, Almacelles, La Saida, Alpicat, Rufeia, les Torres de Sanui, Vilanova de l'Horta, Palauet, Alcoletge, Albatàrrec, Albarés, els Alamurs, l'Astó (Aspa), Vimfaro i Bell-lloc. Hauria de passar un segle llarg perquè es tornessin a repoblar. Alguns, però, romandran per sempre abandonats.

En llur majoria, com diguérem, els veïns d'aquests llocs s'havien instal·lat a Lleida, contribuint així al seu repoblament. Molts d'ells, continuaven mantenint la propietat de les finques, la major part convertides en erms, i només aprofitades per al bestiar de muntanya que baixava a hivernar, o pels ramats que nodrien de carn les carnisseries de la ciutat.

¹⁰ Lladonosa Pujol, J. (1971), "Integració històrica de Lleida amb Catalunya", dins *Les terres de Lleida en la geografia, en l'economia i en la cultura catalanes*, pp. 117-139, Barcelona, Pòrtic-Centre Comarcal Lleidatà.

¹¹ Lladonosa Pujol, J. (1967), "Les crisis històriques".

Per tal raó, la Paeria cada any continuava nomenant batlles que tenien a cura l'administració de les terres, moltes de les quals, a darrers de segle, tornaren a cultivar-se. La mateixa política seguia el Capítol en els seus pobles també deshabitats; Montagut, Gebut, Raimat. Sucs, etc. Això mateix, hem de dir dels pobles de senyoria, Torre-serona, Gimennells, Vallfogona, Alcanyisset, etcètera. [Història de Lleida, 2: pp. 511-512].

Per acabar, m'agradaria insistir en l'enorme varietat temàtica que analitza Josep Lladonosa, amb fonts molt adequades, fins al punt que avui en dia quasibé totes les recerques que es fan sobre l'edat moderna exigeixen la consulta de les notes crítiques de la *Història de Lleida*. Josep Lladonosa no només esmenta abastament les fonts emprades sinó les referències bibliogràfiques emprades, la qual cosa és un exemple d'honradesa intel·lectual que no sempre es troba en el món científic.

Sens dubte que la nostra intervenció ha estat massa limitada a algunes qüestions, a alguns aspectes, encara que pel que fa a les característiques generals de l'obra de Lladonosa i a la interpretació que fa de la història de Lleida segurament hem fet un exercici més complet. Josep Lladonosa ha situat Lleida i la seva regió dins la història de Catalunya, donant valor a una història que, tot i ésser sovint una història local, és també història de Catalunya.

He de confessar que el capítol XXIII, "El neoforalisme lleidatà", em va causar en el seu moment un impacte molt gran, fins al punt que alguna fitxa espera ésser omplerta amb fonts complementàries a les emprades per Lladonosa provinents de l'Arxiu Capitular o bé de l'Arxiu de la Corona d'Aragó. Algunes recerques actuals sobre el Segrià ens porten a intentar aprofundir sobre aquesta qüestió. L'etapa neoforal es distancia d'aquestes crisis recurrents que el nostre autor estudia per bona part de l'edat moderna, ja sigui la crisi del segle XVII o la crisi política i social generada pel nou règim borbònic. La societat lleidatana de l'etapa neoforal experimenta un procés de creixement agrari, un desenvolupament industrial, una recuperació a l'Estudi General i, fins i tot, la persistència de l'humanisme. Però com planteja Lladonosa en "Les crisis històriques", en començar el segle XVIII novament es produeix un retrocés radical que afecta l'economia, la societat i les institucions. L'obra de Josep Lladonosa interaccionava amb els nous estudis d'història de Catalunya, incorporant-hi línies de recerca i establint-ne de noves. Una de les qüestions que caldrà analitzar detingudament és en quina situació viu la pagesia i les classes populars durant tot aquest procés de

creixement de l'etapa neoforal. Caldrà saber si, com planteja Jordi Olivares¹², l'impacte de la guerra dels Segadors significà, també al nostre territori, una primera erosió significativa de les comunitats pageses que, més tard, la Nova Planta sentenciarà. Caldrà esbrinar-ho per als pobles del Segrià sota poder senyorial i per a una Lleida amb institucions municipals fins la supressió borbònica.

Per acabar, segurament un dels mèrits més grans de Josep Lladonosa com a historiador és l'haver fet una contribució significativa perquè altres historiadors hàgim estudiat la història moderna de Lleida i la seva regió.

¹² Olivares, J. (2000), *Viles, pagesos i senyors a la Catalunya dels Àustria. Conflictivitat social i litigació a la Reial Audiència (1591-1662)*, Pagès Editors, Lleida.